

FANI DAUBAČI-BRLIĆ (1830—1883)

Anka Simić-Bulat

Što dublje zahvaćamo u bit hrvatskog slikarstva XIX stoljeća to jasnije uvidamo da još dosta toga nedostaje kako bi se mogla ostvariti sinteza tog razdoblja, bogatog različitostima u strukturi svog umjetničkog tkiva.

Ako se prisjetimo da je Hrvatska u prošlom stoljeću bila razdvojena u razne regionalne čestice, da su u te regije prodirali raznovrsni periferni utjecaji i da nije postojalo jedno zajedničko središte — kulturno žarište — za cjelokupni teritorij Hrvatske, tada postaje jasnija tadašnja likovna situacija, jasnija i shvatljivija. A takvo je stanje potrajalo sve do posljednjih decenija stoljeća. I zbog toga kada prosuđujemo i razmišljamo o našoj ne-dalekoj likovnoj prošlosti, ne smijemo zaobići stvarnost tih činjenica.

Tom našem slikarstvu nisu nedostajale posebne svojevrstne draži. Stanovita zanimljivost možda i leži u toj izričitoj različitosti koja se ne očituje samo u kvaliteti pojedinih slikara već i u kulturnim podnebljima, a i u ekonomskim mogućnostima pojedinih regija.

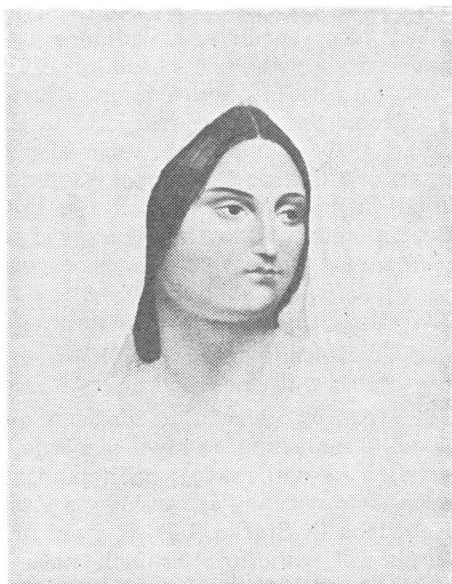
Problemi anonimnih i putujućih slikara, općenito čestih u XIX stoljeću, kao i onih slikara koji su se u našim krajevima dulje vremena zadržavali pa mnogi i sasvim udomačili i postali *naši*, još nisu u potpunosti riješeni iako se već dosta toga napravilo.

Postoji i problem žena slikarica iz tog razdoblja. Valjalo bi proučiti, osim onih najmarkantnijih, i djelovanje manje poznatih koje su bez profesionalnih pretenzija, iz osobnog zadovoljstva, obavljale svoj posao. Činjenica je da se u tom stoljeću bujno razvija amaterizam, a na nama je da u toj razgranatoj pojavi izlučimo ono što je vrijedno, bilo sa likovnog ili kulturno-povijesnog gledišta.

Ipak valja posebno istaći krug slikarica koje su djelovale u sjeverozapadnom dijelu kontinentalne Hrvatske, sredinom i drugom polovicom XIX stoljeća. One su već djelomično i monografski obrađene, a to su kronološkim redom: Fani Daubači-Brlić (Zagreb, 1830 — Slavonski Brod 1883),¹ Karolina Mihanović-Szivessy (Jablanac 1847 — Pariz 1895),² Julija Erdödy-Drašković (Novi Marof 1847 — Trakošćan 1901),³ te ponajmlađa Slava Raškaj (Ozalj 1877 — Stenjevec 1906).⁴ Dok su Fani Daubači-Brlić i Slava

Raškaj sticale svoj umjetnički odgoj u Hrvatskoj, dotle su Karolina Mihanović-Szivessy i Julija Erdödy-Drašković postigle svoje likovno umijeće izvan Hrvatske; prva u Veneciji kod slikara-pedagoga Gian Francesca Locatellija,⁵ a druga u likovnoj Akademiji u Münchenu.⁶

Međutim, postoji još znatan broj žena slikarica koje su započele svojim djelovanjem na prijelomu stoljeća i svojim su radovima bile prisutne na značajnoj izložbi »Hrvatski Salon 1898« u novootvorenim prostorijama Um-

Ivan Zásche, Portret Fani Daubači iz 1861. g.

Fani Daubači, Poprsje mlade žene u narodnoj nošnji

jetničkog paviljona u Zagrebu.⁷ Želimo li imati stvaran uvid u likovnu strukturu i o ulozi žena u tom vremenu, ne smijemo ih mimoći jer su i one bile odraz likovne kulturne klime u prijelomnom razdoblju stoljeća.⁸

Povijest slikarstva ne sastoji se samo od blistavih priznatih imena. Ta imena ne smiju zasjeniti brojne slikare manjeg likovnog potencijala. Proučavajući ih, u vremenskoj distanci, nerijetko nailazimo na vrednote koje nisu bile zapažene jer nisu bile dovoljno otkrivene. Jedno takvo »otkriće« bila je izložba slikarice Fani Daubači-Brlić, u Galeriji slika Benko Horvat na Gornjem gradu u Zagrebu 1975. g. »Otkriće« je u tome što je gotovo jedno stoljeće nakon slikaričine smrti prvi put prikazano javnosti njeno cjelokupno sačuvano djelo.⁹ Pitat će se, vjerojatno, čovjek sadašnjice kako je moguće da jedan zaokruženi sačuvani slikarski opus ostane nezapažen u jednoj malo j sredini kao što je tada bila zagrebačka, a kasnije i brođanska?

Međutim, ime Fani Daubači javlja se već zarana u suvremenom zagrebačkom novinstvu. Ivan Kukuljević-Sakcinski ubraja je u »Luni« 1856,¹⁰ uz ostale, među živuće slikarice južnih Slavena. Ističe da je zahvaljujući slikaru Thugutu Heinrichu¹¹ uz solidnu i dobru slikarsku poduku, dobila i umjetničku naobrazbu. Ukazuje na njene ljupke glave i portrete u crtežu i akvarelu te njenu sklonost prema pejzažu. Upozorava da je započela slikati vrlo uspješno i u tehnici ulja.

Dvije godine kasnije, u »Slovníku umjetnika Jugoslavenskih«,¹² u toj našoj prvoj umjetničkoj enciklopediji, Kukuljević je naziva »... slikaricom s vodenim bojama baveći se slikanjem za svoju zabavu... s početka je pravila figure i podobe, a kadikada i cvetje, obljubljen predmet gospodah. U novije doba podala se s osobitom ljubavi slikanju predjelah te načini umnom vještinom njeke okolice Zagrebačke.« Uz već ranije spomenutog portretistu Th. Heinricha, Kukuljević ističe u Slovníku slikara Dragutina Starka¹³ koji dolazi 1849. g. u Zagreb, te je vjerojatno nakon Heinrichova odlaska u Beč preuzeo Fanikino školovanje. Godinu dana kasnije, u »Agramer Zeitungu«¹⁴ anonimni pisac upozorava na osebujnu vrijednost vedute »Zagreb sa severa«, litografirana u Litografskom zavodu Julije Hühna u Zagrebu, a izvedena po nacrtu »... umjetnički nadarene gospođice F. Daubači«. Originalnost vedute sastoji se u tome, po mišljenju Anonimusa, što je prvi put u slikarstvu Zagreb zahvaćen sa sjeverne strane.

Uz Kukuljevićev Slovník to je bilo sve što se moglo saznati o radu i razvojnom putu naše slikarice u suvremenom zagrebačkom tisku.

Međutim, istražujući dalje u arhivu obitelji Brlić sačuvanu korespondenciju, nailazimo na nova saznanja, na dva slikarska imena koja su utjecala na njen likovni razvoj; na holandskog pejzažistu Remi van Haanena¹⁵ i na našeg udomaćenog slikara Ivana Zaschea.¹⁶ Oni nisu bili njeni učitelji poput Heinricha ili Starka, bili su njeni prijatelji i savjetnici koji su svojim zapažanjima i savjetima hrabрили našu slikaricu. Sačuvana su tri pisma van Haanena. Vjerojatno je to poznanstvo nastalo posredstvom Ivana Kukuljevića, jer ga van Haanen u svakom pismu sa poštovanjem spominje. Fani Daubači šalje mu neke svoje radove na ogled, a po njegovoj izričitoj želji litografiju Zagreb sa sjevera, a on joj, uz stručna zapažanja, šalje svoje radirunge i slike na ogled koje ona često kopira. U posljednjem je pismu nagovara da bi zbog usavršavanja metode rada bilo dobro da nađe malo vremena i dođe do Beča.¹⁷ No uskoro se Fanika udala za Andriju Torkvata Brlića i tako se njen boravak u Beču nije ostvario.

Udajom za Andriju Torkvata Brlića (20. listopada 1861) naša slikarica seli u Brod na Savi i sa sobom donosi, u svoj novi dom, svoje crteže, akvarele, ulja... Nestaje iz zagrebačke sredine, a generacije koje nadolaze postupno je zaboravljaju. No njena litografija »Zagreb sa sjevera« bila je i dalje prisutna u mnogim zagrebačkim domovima te je poput tanke niti povezivala sjećanja na jednu nadarenu zagrebačku slikaricu.

Pitamo se zbog čega je nastala ta izolacija slikaričina djela, zbog čega ta uporna šutnja u našem stoljeću o njenom prisustvu u povijesti hrvatskog slikarstva? Pokušat ću iznijeti mišljenje koje sam stekla obrađujući slikaričin život i njeno sačuvano djelo.

Fani Daubači, Crkva Sv. Mihovila

U obitelji Brlić čuvalo se i sakupljalo generacijama obiteljsko nasljeđe. Posebno dolaskom u Brod mlade Ivane Mažuranić udate za dra Vatroslava Brlića, sina naše slikarice, osjećaj čuvanja obiteljske tradicije još je izražitije osnažen. Osjetivši vrijednost talenta majke svog supruga, s puno pijeteta sačuvala je njeno djelo. Možda je u toj zatvorenosti i brizi za očuvanjem obiteljske baštine, slikaričino djelo u svojoj nedostupnosti ostalo nezapazeno i gotovo zaboravljeno. No ujedno je ta nedostupnost pridonijela da je do danas, više od 90 g. nakon slikaričine smrti, njen slikarski opus ostao gotovo cjelovito sačuvan. Vjerojatno je dosta toga još za slikaričina života poklonjeno i zagubljeno, no važno je što je taj sačuvani materijal dovoljan da u punom svjetlu prikaže — i to kontinuirano — ne samo domet njenih likovnih mogućnosti već i kronološki slijed njena razvoja i njenih slikarskih traženja.

U našem je stoljeću prvi put spominje Ljubo Babić 1934. g. uz ostale slikarice amatere.¹⁸

Tek 1958. g. Matko Peić pri posjeti domu Brlićevih iznenađen slikaričnim sačuvanim djelom zapisuje: »Vrijedan piktoralni dokument o postojanju jednog ženskog slikarskog senzibiliteta u doba Ilirskog pokreta.«¹⁹

Kada smo, u timskom radu, pripremali izložbu »Slikarstvo XIX stoljeća u Hrvatskoj« koja je ostvarena 1961. g.²⁰ u organizaciji galerije slika »Benko Horvat« u Zagrebu, prvi put je evidentiran i snimljen opus Fanike Daubači u Brlićevu domu u Slavanskom Brodu.

I upravo jedno puno stoljeće nakon slikaričina napuštanja Zagreba (1861) i odlaska u Brod, vraća se ponovno u toj izložbi u svoj rodni Zagreb. To je ujedno bio njen prvi prodor u javnost. Bili su izloženi Skizzenbuch crteži), Staro hrašće (akvarel), Zagreb za sjevera (litografija) te Put u šumu (ulje).²¹ Na toj istoj izložbi, u izboru djela Ivana Zaslavca, bio je prisutan i portret »Fani Daubači« jedan od najuspjelijih Zaslavcovih portreta u tehnici akvarela. Nastao je 1861. g. uoči njena vjenčanja.²²

Prihvativši poziv galerije »Benko Horvat« da uz izložbu monografski obradim život i djelo Fani Daubači-Brlić vjerovala sam da je zapravo naša dužnost sačuvati od zaborava njeno neveliko ali vrijedno djelo, i time ne dozvoliti da se našoj povijesti umjetnosti oduzme vrijedan isječak jednog senzibilnog slikarskog postojanja. I ne samo to, pažnju zaslužuju i ambijenti i kulturno podneblje u kojima se odvijao slikaričin život, ponajprije u roditeljskom domu, u Visokoj ulici na zapadnim zidinama Griča uz vrtove i šumovite obronke, a zatim u Brodu na Savi, u domu Brlićevih, tada u središtu kulturnih zbivanja.²³ U obiteljskom domu, na domaku Save s dalekim pogledom na Bosnu, svaki kutak, svaka zidna ploha govori o sačuvanoj tradiciji, na kojima uz likove obiteljskih portreta, dominiraju dvije izuzetne žene: slikarica Fani Daubači i pjesnikinja Ivana Mažuranić. Nezamislivo je proučiti slikaričin život i njen sačuvani opus a da se temeljito ne istraži bogati obiteljski arhiv u kojemu su ujedno pohranjeni i najvažniji dokumenti obitelji Daubači.²⁴

Sačuvani dnevnik i pisma A. T. Brlića, te brojna korespondencija Fani-kinih sestara²⁵ ne vode nas samo u intimni život naše slikarice, već i u sve kulturne, političke i društvene prilike u tom dijelu kontinentalne Hrvatske, a i u sva ona srodna kretanja koja su u tom razdoblju potresla Evropu.

Na Silvestrovo 1849. god. u zagrebačkoj Dvorani, Ivan Kukuljević predstavlja mladoj i lijepoj Fani Daubači njenog budućeg supruga Andriju Torkvata Brlića koji se je upravo tada vratio u domovinu, nakon svojih političkih misija po Evropi. Brlić je očaranoj Fani pričao o svojim uzbudljivim putovanjima, posebno o Parizu, tadašnjoj metropoli svijeta, o znamenitim ličnostima, o umjetničkim i političkim događajima... a te iste večeri Brlić zapisuje u svoj dnevnik: »... umna, slobodnog mišljenja, otvorena djevojka koja ima interes za viši život to je Fanika.«²⁶

Uzajamni osjećaj koji je nastao u tome susretu ostvario se tek 1861. g. Imajući pred očima sačuvani opus Fanike Daubači, koji je gotovo uvijek signiran a često i datiran, možemo pratiti njen razvoj i sklonosti prema motivima koje odabire. Njen najraniji sačuvani crtež »Grožđe«, koji je ujedno i litografiran, nosi signaturu i dataciju: Fani Daubachy 1843. Bilo joj je tada 13 godina! Sačuvano je nekoliko listova očitih studija raznolikih biljki, cvijeća i voća.

Sačuvano je i nekoliko figura. Poneke od njih ostvaruje s izričitim slikarskim senzibilitetom. Slikarica pedantno uvijek zapisuje imena slikara po kojima je radila. Među ostalima ističe se rafinirano akvarelirani »Plavi

andeo«, kojeg potpisuje ali naglašava da je rad nastao po slici slikara Th. Heinricha. Tako slika ljupku glavu »Amora sa strijelom« po Rafaelu Mengsu, Beatricu Cenci po Guidu Reniju. Što je pak za naše prilike zanimljivo, sačuvano je poprsje u vješto izrađenom akvarelu — »Poprsje žene« u narodnoj nošnji po slikaru Karasu. Tim neposrednim načinom slikarica obogaćuje Karasov opus, jer nije nam poznat Karasov original.

Portreti o kojima govori Kukuljević na žalost nisu sačuvani, vjerojatno su poklonjeni portretiranim osobama. Među njima se ističe lik Fanikine sestre Jozefine, supruge Kazimira Jelačića-Buzinskog koji je rađen profinjanim i vještim crtežom.

Čini se da je preokret u biranju motiva nastao negdje oko 1855. g. Naime, te godine počinje njena likovna usmjerenost prema pejzažu. Ona s osobitim darom zapažanja crta i fiksira sve što oko sebe gleda: trošne, slamom prekrivene kolibe koje je vrijeme zbrisalo, skupine seoskih kućica uz potoke i rijeke, drvene kolibe u šumarcima, pojedine gospodarske objekte, košnice i koce, zatim Remete sa starim zaseocima, Jurjaves, staru zagrebačku katedralu i dr.

Od 1857. do 1859. g. Fani Daubači oživljava doista zrelim crtežima listove svog »Skezenbucha«. Izrađeno je 50 crteža. Osim većine crteža, vjerojatno nastalih po nekim predlošcima, što dokazuju odabrani motivi — burgovi, viadukti velikih razmjera, alpski pejzaži itd., naša slikarica je signirala i datirala sedam crteža, i to krajolika iz Zagreba, Remeta i Zagorja. U Skizzenbachu je na francuskom i njemačkom jeziku ispisala različite citate iz djela Goethea, Humboldta, švedske kraljice Kristine i dr.

S jednakim intenzitetom Fani Daubači slika pejzaže u akvarelu, a sačuvano ih je više od 30. Većina ih je, po tadašnjem običaju, izvedena po nekom predlošku. Ti akvareli brižljivo signirani i datirani nastajali su između 1855. i 1859. Uzori su ponajviše engleski pejzažisti Turner, Constable, Calame, pa zatim Cresswitz i mnogi drugi. No u toj skupini ima i originalnih krajolika npr. »Žetva u Zagorju« iz 1858. te dva akvarela u tipičnom jesenjem ugođaju. Vjerojatno su to Maksimirske livade okružene šumarcima.

Sačuvana su na žalost samo dva platna u tehnici ulja. »Put u šumu« je možda njeno najvrednije djelo. Prenijela je na platno svu onu maštovitost kojom je obilježila svoje krošnje u akvarelu, na kojima su krošnje drveća i šumski ugođaji ostvareni posebnom vještinom i afinitetom. I tu je Tuškanac izvršio svoj plodonosni utjecaj.

Prve vijesti o obnovljenoj vezi između Fanike i Brlića pružaju Brlićeva sačuvana pisma upućena Faniki. Slijede još mnoga u koja su gotovo uvijek utkani fragmenti političkih zbivanja koji govore, s okusom gorčine, o prilikama u Hrvatskoj.

Posljednji period slikaričina plodnog rada mogli bismo zaključiti sa 1861. g., naime godinom udaje za Andriju Torkvata Brlića, koji je tada bio odvjetnik u Brodu na Savi. Brige oko troje djece i supruga koji je često poboljšavao kao da su u novom životu potisnule njenu slikarsku djelatnost.

Sklonost prema prirodi ostaje vezana uz slavonski pejzaž. Iz 1863. g. potječe prvi slikaričin rad koji uz njene djevojačke inicijale, nosi i Brlićev

inicijal. U crtežu »Glogovica« dominantna je stara gotička crkva, kasnije barokizirana, usred zapuštena groblja s rastrkanim nakrivljenim križevima i ponekim ogoljelim stablom. Sumorni ugođaj osamljenosti! Jednaki ugođaj i na »Kolibi u drveću«. U svibnju 1868. g. gasi se život Andrije Torkvata Brlića.²⁷

Poslije 1868. godine nema više sačuvane korespondencije, a nema više ni Fanikinih radova — sve do 1872. g. kad u kasno ljeto i ranu jesen boravi s djecom u Zagorju. Taj boravak možemo nazvati renesansom njenog slikarskog poziva. Ponovo s blokom i olovkom u ruci crta i slika kao da želi nadoknaditi propušteno vrijeme. Crteži iz tog razdoblja, osim likovne kvalitete, imaju izvanrednu dokumentarnu vrijednost, jer ukazuju na tadašnje stanje starih hrvatskih gradova Lobora, Beleca, Milena. Siska i zagorskih krajolika. Zanimljivi su punktovi iz kojih slikarica fiksira svoje crteže. Većinom su ti stari gradovi građeni visoko na hridinama. Ona ih hvata iz dubine i time jače potcrtava njihov uspon iznad vrleti na kojima leže.

Osim crteža, sačuvana su i dva akvarela. »Paviljon u parku u Lipiku« datiran je 1872. g. Iste godine u rujnu, kada i crtež, samo iz druge pozicije, nastaje njen najvredniji akvarel »Stari grad Sisak«, slikan s profinjenim pikturalnim senzibilitetom, u toplom jesenjem ugođaju, s treptavim odsjajem grada u vodama rijeke. Ta akvarelirana vizija ujedno je i dostojna završnica njena likovnog stvaralaštva.

Četiri godine nakon smrti Andrije Torkvata Fanika se preudala za njegova brata dra Ignjata Brlića. Otada — nakon 1872. g. — ne može se sa sigurnošću utvrditi ni jedan njen novi rad osim malog crteža »Slomljena tužna vrba«, na kome je zapisano: »Mojoj Tugomili« — spomen na dvanaestogodišnju kćerku koja je 1877. g. umrla od upale mozga. Pet godina kasnije Fani Daubači-Brlić umire od neizlječive bolesti.

Po sačuvanom slikaričinom opusu, po redoslijedu njenih likovnih traženja možemo slijediti i uočiti njen razvoj i utjecaje njena školovanja. Njen likovni odgoj usmjeruju ponajprije Thugust Heinrich, vrsni portretist, a zatim Dragutin Stark, poznat po svojim vedutama. Ne valja zanemariti ni utjecaje I. Zaschea tada najpoznatijeg slikara u Zagrebu, kao ni savjete tada uvaženog holandskog pejzažiste slikara van Haanena. Zahvaljujući tim utjecajima Fanika se ne zaustavlja samo na portretima, figurama i cvijeću. Svoje sklonosti sve više usmjeruje k pejzažu, i to ne više na onaj romantični način što ga slika po uzoru na druge majstore. Sazrela u svome umijeću, znala je gledati i osjetiti čar, ljepotu i ugođaj onoga intimnog istinskog krajolika u kojemu je živjela.

I tako zahvaljujući svom talentu, ustrajnosti i volji te vrsnim učiteljima, naša je slikarica dala rezultate koji su prvi put u jesen 1975. godine u svojoj sačuvanoj cijelosti prikazani zagrebačkoj javnosti.

¹ *Anka Simić-Bulat*, Katalog izložbe Fani Daubači, Galerija Benko Horvat, Zagreb 23. 10—4. 11. 1975.

² Ista, Karolina Mihanović, Peristil III, Zagreb 1960, str. 73—79.

³ Julija Erdödy-Drašković (Novi Marof 1847 — Trakošćan 1901).

⁴ *Matko Peić*, Slava Raškaj. Beograd 1957.

⁵ Gian Francesco Locatelli (1810—1882). Đak Akademije (Accademia di Belle Arti) u Veneciji. Posvetio se žanru, historičijskom slikarstvu i portretu. *Comaducci*, I pittori italiani dell'Ottocento — Dizionario critico e documentario, Milano.

⁶ Monografska je obrada u toku.

⁷ U povodu izložbe izdana je reprezentativna publikacija »Hrvatski Salon 1898« uz sudjelovanje tadašnje mlade generacije literata. Taj je dokument vrijedan podvig, a i primjer tadašnjih naših mogućnosti.

⁸ Izlagale su Leopoldina Auer, Paula Dvoržak Špun-Strižić, Anka Maroević-Löwenthal, Zora Preradović, Jelka Struppi i Slava Raškaj.

⁹ Vidi bilješku broj 1.

¹⁰ *I. Kukuljević-Sakcinski*, Die jetzt lebenden Malerinnen der Südslaven. Luna. Beletristische Beiblatt der Agramer Zeitung, ožujak 1856, br. 9 i 10.

¹¹ Thugud Heinrich (Beč 1800 — ?). Akademski slikar koji se spominje kao »znamenity bavorski slikar«. Od god. 1843. boravi i djeluje u Zagrebu. Imao je atelier u dvoru biskupa Schrotta. Slikao je portrete u tehnici ulja, akvarela i crtežu najznačajnije ličnosti tadašnjeg Zagreba (Gaja, Bedekovića, Jelačića, Hau- lika, Kukuljevića, A. Rakovca i članove njegove obitelji). Veoma vješt portretista, profinjeni akvarelist i crtač. 1850. g. djeluje u Beču. (Katalog Slikarstvo XIX stoljeća u Hrvatskoj, Zagreb 1961, str. 25, 202. *Marijana Schneider*, Portreti 1800— —1870. Zagreb 1973, str. 21—22.)

¹² *I. Kukuljević-Sakcinski*, Slovník umjetnikah jugoslavenskih, Zagreb 1858, str. 73.

¹³ Dragutin Stark (Prag 1822 — Zagreb 23. IX. 1877) školovao se na akademiji u Pragu, a zatim u Beču. God. 1849. dolazi u Zagreb. Podučava u privatnim školama, a zatim 1854. g. postaje profesor na zagrebačkoj realci gdje ostaje do smrti. Slikao vedute, pejzaže i portrete. (Katalog Slikarstvo XIX. st. u Hrvatskoj, str. 2, 213.)

¹⁴ *Anonimus*, Artistisches aus der Meimat. Agramer Zeitung, 1859, br. 264.

¹⁵ Remigius (Remy) van Haanen (Osterhant kod Brabanta 1812 — Ausél 1894) nizozemski slikar pejzažist. Osobito su cijenjeni njegovi zimski pejzaži. Dugo godina djeluje u Beču. Član akademije u Amsterdamu, Petrogradu, Milanu, Veneciji i Beču. (Thieme-Becker-Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler, sv. XV. Leipzig 1922, str. 384.)

¹⁶ Ivan Zasche (Jablonec 1826 — Zagreb 1863).

¹⁷ Pismo od 8. V. 1861. g. »Ich habe mit Freude die Zeichnungen durchgesehen und sehe viel Fleiss, Talent und Wackarbeit gefunden, allein die Methode ist immer etwas zu ängstlich, es bleibt jedenfalls schwer alles dieses schreiblich zu besprechen, wenn Sie nach Wien kommen so wird sich zeit und Musse genug finden, um das weiter auszuführen.

¹⁸ *Ljubo Babić*, Umjetnost kod Hrvata u XIX stoljeću, Zagreb 1934, str. 41.

¹⁹ *Matko Peić*, Zbirka Brlić-Mažuranić u Slavonskom Brodu. Bulletin Instituta za likovnu umjetnost JAZU, br. 2, Zagreb 1958, str. 142—143.

²⁰ Slikarstvo XIX stoljeća u Hrvatskoj. Katalog izložbe. Galerija slika Benko Horvat, Zagreb 1961.

²¹ Isto, str. 29, 200, sl. 140, 141, 142, 143.

²² Problem datacije, zbog nečitljivosti dviju posljednjih brojki bio je otvoren, dok dva pronađena pisma A. T. Brlića upućena Faniki nisu dokazala da je Zascheov portret nastao u kasnu jesen 1861. tj. neposredno prije njihova vjenčanja. Brlićevo pismo od 14. rujna 1861. citiram: (»...drago mi je da ćeš se dati photographirati ali sigurno da još imaš u planu slikovati Tvoj oblik po Zašeu.«)

U pismu od 3. listopada čitamo: »Tvoje pismo od 19. tekućeg skupa s Tvojom slikom primio sam (...) većeg veselja nisi mogla pribaviti nego što si mi se u slici poslala (...). Ensemble je dobar i duh Tvoj je u očima i čelu izražen.«

²³ *Nada Brlić*, Brlićeva kuća u Brodu. Memorijalna kuća Ivane Brlić-Mažuranić, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb 1973, br. 3—4, str. 19—35.

²⁴ Johann Kristof Daubach rođen 1766. u Geroldsteinu, nedaleko Trier, opisuje u vlastoručno sastavljenoj oporuci (1840) svoj životni put od dječastva do pograničnog vojnog liječnika a zatim do protomedicusa Hrvatske i Slavonije. Godine 1832. dobiva zagrebačko građanstvo, a 1835. imenovan je zemaljskim protomedicusom za Hrvatsku i Slavoniju. Iste godine dobiva plemstvo te uz mađarizaciju prezimena (Daubachy) i predikat de Dolje (Agramer Zeitung od 25. srpnja i 21. studenog 1835.) Umro je u Zagrebu 9. svibnja 1843. (Agramer Zeitung 10. svibnja 1843.)

Napomena. U Katalogu izložbe (1975) i u ovom osvrtu fonetski sam napisala ime Daubači. Slijedila sam primjer suvremenika Ivana Kukuljevića koji u sve hrvatske i njemačke tekstove fonetski zapisuje prezime Daubači. To isto čini i Fanikin tadašnji zaručnik A. T. Brlić. Slijedila sam njihov primjer.

²⁵ Fanikine su sestre udajom došle u vezu s najuglednijim obiteljima tadašnjeg Zagreba: protomedicusom drom Aleksandrom Vancašem, Kazimirom Jelačić-Bužinskim, velikim sucem varaždinske županije, drom Ivanom Nepomukom Kamauфом, posljednjim gradskim sucem na Griču, i nakon spajanja triju jurisdikcija (1851) prvim načelnikom ujedinjenog Zagreba.

²⁶ Iz neobjavljenog dnevnika A. T. Brlića.

²⁷ Čudesan i buran bio je život tog mladog pitomca bečkog Pazmaneuma. Završivši teološke nauke odlazi među ustanike u Slovačku, prisustvuje Sveslavenskom kongresu u Pragu i bori se na barikadama, pridružuje se banu Jelačiću, povezuje se s poljskom emigracijom (knezom Czartoryskim). Njegovi se članci tiskaju u Journal des Debats, i u Revue des deux Mondes, a cilj mu je bio da pred evropsku javnost iznese istinu o političkoj situaciji u Hrvatskoj i u slavenskim zemljama u Habzburškoj monarhiji.

Ivana Brlić-Mažuranić, Iz arhiva obitelji Brlić, Zagreb 1934.

Dr Rudolf Maixner, Emissaire du Ban Jelačić en France. Annales de l'Institut Francais de Zagreb, N° 8 Zagreb 1938.

FANI DAUBAČI-BRLIĆ (1830—1883)

Anka Simić-Bulat

A l'intérieur du problème de la peinture croate du XIXe s., l'auteur »découvre« et attire l'attention sur une femme peintre de cette époque — aujourd'hui presque inconnue — Fani Daubači-Brlić. Elève du peintre bavarois Thugut Heinrich et de Dragutin Stark et sur laquelle ont influé I. Zache et le peintre paysagiste hollandais van Haanen, elle a détourné son penchant pour les portraits, les personnages et les fleurs — après son mariage et son déménagement pour Slavonski Brod — et s'est orientée vers le paysage; non pas vers le paysage romantique mais vers les cadres réels où elle avait vécu: les forêts de Slavonie et la Zagora croate. Ses nombreux dessins et aquarelles, qui ont été conservés, ses toiles à l'huile malheureusement rares — outre leur qualité plastique évidente, possèdent une valeur documentaire.